

behandler indre styrelse og forvaltning i Ansbach. En vis interesse specielt for danske historikere har skildringen af Johann Philipp Fuchs von Bimbach, der faldt i Christian IV.s tjeneste ved Lutter am Barenberg 1626. Han var indtil 1610 Joachim Ernsts nærmeste og særdeles indflydelsesrige rådgiver.

Bogen blev i 1970 antaget som disputats ved universitetet i Kiel, men er siden forøget. Utrykt arkivmateriale er i vidt omfang benyttet til det solide arbejde. Dog mener Herold, at en række af de hemmeligste aftaler fra begyndelsen af Trediveårskrigen næppe har været nedfældet skriftligt. Derfor kan man ikke endeligt bestemme Joachim Ernsts del af ansvaret f. eks. for Frederik af Pfalz' modtagelse af det böhmiske kongevalg. — Herold har siden haft anledning til at skrive mere kortfattet om Joachim Ernst i »Neue deutsche Biographie«, bd. 10, 1974, s. 439–440.

Jørgen Steen Jensen

Władysław Czapliński & Józef Długosz: Życie codzienne magnaterii polskiej w XVII wieku (De polske magnaters dagligliv i 1600-tallet). Warszawa, PIW, 1976, 266 s., 48 plancher. Pris: 60 złoty (5.00 \$).

Den franske serie fra Hachette-forlaget »La vie quotidienne« har siden 1960 nydt stor popularitet i Polen. Der er kommet en snes titler i oversættelse, og derudover har den inspireret til en halv snes originale arbejder, bl. a. Teresa og Ryszard Kiersnowskis om det tidlige middelalderlige Pommern, Maria Boguckas om Gdańsk i 15- og 1600-tallet samt Czaplińskis bog, som her skal omtales.

I 1500-tallet anså man en mand, der ejede over 20 landsbyer, for en magnat, men i næste århundrede skulle man helst have over 50, før man blev regnet med. Ikke enhver af de 140 polsk-litauiske senatorer var en magnat, for ofte var »mindre kastellanier« nemlig i hænderne på folk, der hverken var rige eller indflydelsesrige. Omvendt fik rigets mægtigste mænd undertiden først sent i deres liv sæde i senatet. I forordet sættes antallet af magnat-familier til højst 4 % af szlachtaen, men et konkret tal nævnes vist ikke i bogen. En antydning giver en optælling af gravkapeller med kuppel fra perioden 1590–1630, hvor der i den polske del af staten blev bygget over 80. Når enkelte navne nævnes hyppigt, skyldes det dels forhåndenværende fremstillinger og dels kildematerialet. Blandt trykte kilder mærkes især A. St. Radziwiłłs »Memoriale«, der også for kulturhistorien er en udtømmelig kilde (jfr. bd. 76, s. 272–273), mens der blandt utrykte kilder særlig er henvisninger til regnskaberne fra fyrst Władysław Dominik Zasławski. Vi får et vist begreb om magnaternes magt, når vi hører, at Stanisław Lubomirski havde et hof på 270 personer, en hær på 600 mand og en indtægt på formentlig over 300.000 polske złoty (der sættes til 1/3 daler). Zasławski havde et hof på 300 personer, en hær på 150 mand og indtægter på 200.000 złoty (flere af disse tal beror på et kvalificeret skøn). Af finkulturelle interesser havde magnaterne især arkitektur og musik, nogle af dem havde betydelige hofkapeller.

De fleste afsnit er skrevet af Czapliński, kun kapitlerne om musik og teater, bogsamlinger og mæccenvirksomhed er skrevet af Długosz. I øvrigt omtales alle tilværelsens aspekter, fra det rent private til det storpoltiske, og hovedvægten lægges på tiden før den hærgende Svenskekrig (1655–60). De tidligere generationer var ofte klar over deres pligter, mens der i århundredets sidste tredjedel var opløsningstendenser. De skyldtes iflg. Czapliński, at magnaternes rigdom og privilegier uundgåeligt dømte dem til degeneration og fald, et fald der desværre i næste århundrede trak hele staten med sig.

Jørgen Steen Jensen